

България в културното многообразие на Европа

Шеста национална
научна конференция
с международно
участие

София, 1 ноември 2008 г.

Изданието е подкрепено
от дирекция „Книга и библиотечно дело“
при Министерството на културата

© Специализирано висше училище
по библиотекознание и информационни технологии

© Издателство „За буквите – О писменехъ“
ISBN 978-954-8887-65-6

БЪЛГАРИЯ В КУЛТУРНОТО МНОГООБРАЗИЕ НА ЕВРОПА

ШЕСТА НАЦИОНАЛНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ
София, 1 ноември 2008 г.

Издателство
„За буквите – О писменехъ“
София, 2009

СЪДЪРЖАНИЕ

ПЛЕНАРНО ЗАСЕДАНИЕ

Стоян Денчев. Българската култура ще блести с наследеното и със създаденото от новите поколения богатство	15
ПРИВЕТСТВИЯ КЪМ КОНФЕРЕНЦИЯТА	
Георги Първанов. С българската култура сме достойни членове на обединена Европа	17
Георги Пирински. Само просветеното общество има потенциал да генерира наука и култура	18
Даниел Вълчев. Традиционни и нови основания за нашата национална гордост	19
Татяна Берестова. Наши научни връзки имат не само минало, но и бъдеще	20
Удостояване на проф. д. филол. н. Румяна Златанова, Институт по славистика към Университета в Хайделберг, Германия, с Почетния знак на СВУБИТ	21
Удостояване на Божидар Николов с почетното научно звание <i>доктор хонорис кауза</i> на СВУБИТ	25

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

Румяна Златанова. Българското духовно присъствие в Европа. Преоткриване на основите	31
Стоян Денчев, Александра Куманова, Милен Куманов, Никола Казански. Експедиция в Иран за установяване на историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България ...	45
Татяна Берестова. Информационно пространство библиотеки	93
Кармен Петра Моиси. Отпечатаната във Виена <i>Булгарика</i> от XIX в. във фонда на Австрийската национална библиотека	99

I секция. БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК И МЕЖДУКУЛТУРНИЯТ ДИАЛОГ I заседание

Стоян Денчев, Александра Куманова. Графемите на кирилицата в естествената знакова класификация на писмото на <i>Homo sapiens</i> 'a (Към аксиологичния въпрос за методологията на писмената ера)	111
Юлия Мелентьева. Читателска компетентност на руската младеж (по материалите на изследването)	119
Александър Федотов. Българската литература в превод на източни езици	129
Мария Младенова. Проф. Иван Д. Шишманов и първите български	

библиотековедки д-р Мара Тодорова и Маргарита Димчевска	133
Мария Гуленова. „Добрите практики“ на межкултурния диалог в Европейския съюз	149
Лъчезар Георгиев. Печатни иновации при производството на изданията	155
Донка Правдомирова. Библиографията „Vulgatica“ – документална памет за преводната рецепция на българската литература	168
Евгения Русинова. Актуалност на книжовното наследство (на примера на периода 1878–1944 г.)	174
Десислава Брайкова. Списание „Полиграфия“ – високопрофесионален форум на печатарската индустрия в България	184
II заседание	
Валерий Беспалов. „Психология на четенето“ в информационната и библиотечната наука на Русия	189
Елена Грузнова. Проблеми на търсенето на публикации за славянското езичество във връзка с особеностите на съвременната историография и библиография	197
Оксана Фрост. Потребност в чтении как наследие селска култура	207
Ани Златева. Делото на книгоиздателство „Древна България“ (1927–1939 г.) – златно зрънце в културното многообразие на Европа	213
Диана Ралева. Трасета за кирилицата в съвременното информационно пространство	224
Мария Аргирова-Герасимова, Ангел Харалампиев. Миниатюрните български издания в Централната библиотека на БАН	229
Стойка Костадинова. Европейският опит в образованието в следосвобожденска България	240
Мария Николова. Приносът на списание „Наука“ за европеизирането на българския читател	249
Юлия Савова. Библиотеката като социално пространство	258
Персида Рафаилова. Библиотечните колекции на УАСГ – част от културно-историческото наследство на България	265
Вяра Николова. Някои историко-политически и културно-езикови взаимоотношения между България и Русия след Освобождението	270
Лиана Гълъбова. Религиозното образование в културната приемственост на славянските страни според европейското измерение на межкултурния диалог	283
Илия Пехливанов. Как Кирило-Методиевският вестник изгради международно културно съобщество	295
Петко Тотев. Кирилица без граници	310

II секция. ТЕХНОЛОГИИТЕ В ДИАЛЕКТИКАТА НА КОМПЕТЕНТНОСТИТЕ И ЗНАНИЯТА

I заседание

Кристина Върбанова-Денчева. Българската книга и медийните трансформации в дигитална среда	315
Сергей Буцык. Принципи на построения на електронна библиотека, ориентирана на музикалните специалности на вуза	323
Олга Кирилова, Елена Павловска, Е. Тимофеева. За оценка на потока от българските научни издания, отразени в базата данни на голяма информационна служба	333
Росица Охридска-Олсон. Разширяване на териториалния обхват на културно-историческото наследство на България чрез методите на Уеб 2.0 с цел информационна интеграция в европейския контекст на културния туризъм	341
Рени Марчева-Кънова. Технологии в подкрепа на опазването на книжовното културно наследство. Листодопълване	356
Таня Тодорова. Електронни ресурси в областта на хуманитаристиката	365
Любомира Парижкова. Влияние на глобализационните процеси върху научноизследователската и развойната дейност	375
Марио Стайков. Визуалните комуникации в практиката на Централната библиотека на БАН	382

II заседание

Славка Славова, Галина Панайотова. Образователните интернет ресурси – фактор за развитие на информационната компетентност на студентите	391
Севдалина Гълъбова, Елена Игнатова. „Traces“ – база данни за търговски марки, достъпна чрез IP Point-a на СВУБИТ	407
Сергей Соковиков. Массово и популярно в контекста на корективна културна компетентност	414
Ирена Петева. Свобода и сигурност – основни характеристики на достъпността на информацията в сервизно ориентирани библиотечни архитектури	421
Иванка Павлова. „Европеана“ и културното многообразие на Европа	429
Люба Цветкова, Елена Харбова. Единна информационна система за издателско-книготърговска информация – проблеми, практики, перспективи	433
Николай Палашев. Тактико-комуникационни вариации при оптимизиране на стратегически тези	439
Майяна Митевска-Енчева. Иновационната култура в диалектиката на компетентностите и знанията	445
Пламена Златкова. Уебпредставени училищни библиотеки	

в България. Състояние и тенденции	452
Борис Борисов. Повишаване на ефективността на музейната дейност с помощта на съвременните информационни ресурси	458

III секция. КУЛТУРНО-ИСТОРИЧЕСКОТО НАСЛЕДСТВО НА БЪЛГАРИЯ В ЕВРОПЕЙСКИ КОНТЕКСТ

I заседание

Стоян Денчев, Александра Куманова, Милен Куманов, Никола Казански. Планетарна информационна среда на културата (Върху опита за прочит на нестинарството: Рационална карта) (II. Анализ)	475
Стоян Денчев, Александра Куманова, Милен Куманов, Никола Казански. Историкографска експедиция в Санкт Петербург за установяване на информационната карта на нестинарската феноменология в България	505
Свободна Вранчева. Културното многообразие и межкултурният диалог ..	611
Тодор Булев. Природните пейзажи и културно-историческото наследство ..	617
Никола Караиванов. Европейските измерения на дейността на Болградската гимназия в периода 1858–1878 г.	624
Евгений Сачев. Музейната реформа в България – специфика и структура ..	635
София Василева. „Сезам, отвори се!“, или За европейската визия на българските музеи	659
Жоржета Назърска. Културното многообразие на България: социодемографско проучване на арменската колония в Стара Загора (20–60-те години на XX в.)	666
Иванка Янкова. Българският град и българската градска култура през Възраждането	677
Мария Бранкова. Центърът на град София – многовековен източник на културно-историческо наследство	683
Ружа Симеонова. Ролята, значението и опазването на историческите фотографии	699
Вера Бонева. Бюджетът на будителите: Търново, 26 октомври 1866	703
Елена Ивченко. Профессионална подготовка на мастеров традиционних ремесел как специалистов декоративно-прикладного творчества	718
Анатолий Чеботарев. Первые текстовые и изобразительные формы политической информационно-рекламной деятельности в Петровское время	723

II заседание

Георги Василев. Европейски и цивилизационни приноси на богомилството ..	731
Ерика Лазарова. Катаризмът: автохтонно явление или резултат от интеркултурния диалог с богомилството като български	

проторенесансов феномен?	747
Надежда Драгова. Търновската солониада (XIII–XIV в.)	761
Ирина Морозова. Православното наследство: историческо и актуално значение в културното многообразие и единство на Европа. Културологични аспекти	767
Бонка Хинкова. Межкултурното в преговорите – модерна комуникационна практика	774
Николай Поппетров. „Голям“ или „малък“ разказ в културно-историческото наследство?	789
Емил Иванов. „Културна революция“ или профаниране на религиозните ценности?	798
Ольга Торопова, Ольга Зайкова. Взаимосвязь этимологии и значения терминов „усыновление“ и „сирота“ в гагаузской и русской системах терминов родства	806
Димитър Шишиев. Инициативи, провеждани в Италия, за защита и опазване на културно-историческото наследство	810
Евгени Велев. Стили, жанрови и естетически особености на съвременното българско изкуство в социокултурното пространство на обединена Европа	815
Иво Косев. Дом „Петко Стайнов“ – Казанлък: една нетрадиционна форма на музейното дело в България	827
Емилия Каменова. Новите драгомани	831
Трендафил Кръстанов. Кой е съставил кирилицата според „Охридската легенда“ – Синкел Сава или Климент Български?	840

ПЛЕНАРНО ЗАСЕДАНИЕ

Обобщения на модераторите

I секция – Мария Младенова, Донка Правдомирова	851
II секция – Кристина Върбанова-Денчева, Иван Иванов	853
III секция – Свободна Вранчева, Георги Василев	855
Стоян Денчев. Да се гордеем с нашата културна идентичност! <i>Заклучително слово</i>	859

Целите на настоящото представяне не позволяват тук да се опишат всички проблеми на кирилицата, които се повдигат от многобройните публикации в т. I-II на Трудовете на СНО при СВУБИТ, свързани с различни аспекти на книгознанието от типа на изследването:

- Пламен Лозанов (Концептуална картина на книгознанието в България. По енцикл. „Българска книга“. С., 2004) (№ 241).

Представената картина на цитираните публикации позволява да се направят следните **изводи**:

1. Очевидно е умелото представяне на справочно-енциклопедичните издания – историографски фундамент на кирилицата като информационен феномен на миналото и съвременното ни;

2. Приложението на теоретичните информационни модели (на фрейма, картографирането, класификацията) е универсално средство за интерпретация на кирилицата като съвременен информационно-културологичен комплекс;

3. Трасетата на кирилицата получават модерно третиране – дело на младите изследователи, осъществено с любов и вдъхновение в творчески контакт с техните преподаватели.

Естествен е изводът: Т. I-II на Трудовете на Студентското научно общество при Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии е издание, което няма аналог у нас като справочно-информационно и библиографско ниво на универсален синтез на информационно моделиране; трасетата за кирилицата са сред авангардните методологии в съвременното информационно пространство.

*Трудове на Студентското научно общество при Специализираното висше училище по библиотекознание и информационни технологии : Т. I : I-II / Отг. ред. С. Денчев ; Гл. ред. А. Куманова ; Състав. А. Куманова и др. – София : За буквите – О писменехъ, 2008.

Т. I. – 612 с.

Т. II. – 652 с.

МИНИАТЮРНИТЕ БЪЛГАРСКИ ИЗДАНИЯ В ЦЕНТРАЛНАТА БИБЛИОТЕКА НА БАН

Доц. д-р Мария Аргирова-Герасимова,
Ангел Харалампиев

Централна библиотека на Българската академия на науките

Академичният библиотечен фонд наброява почти 2 млн. тома, сред които са колекциите на българска възрожденска книжнина, микрофилми на старобългарски, гръцки, арменски и други ръкописи от „Синайска сбирка“, редки и ценни книги на чужди езици, лични библиотеки на български учени, общественици, културни дейци, политици.

Към това културно наследство със значима историческа стойност приобщаваме и уникалната сбирка от миниатюрни издания в Централната библиотека, които силно се отличават от останалите книги по различни белези и качества. Характерни за тях са не само размерът, но и външното оформление, илюстрациите, тиражът, ранното публикуване, особено за някои чужди издания, които датират от края на XVIII в. Преди да представим колекцията на Централната библиотека, ще очертаем в теоретичен аспект основните характеристики на този вид издания.

Миниатюрната книга – образец на висока книжна култура и полиграфическо изкуство

Думата „миниатюра“ произлиза от латински „*minium*“ – наименование на червената боя – киновар, употребявана от преписвачите през средните векове за украса на ръкописните книги и основно за рисуване на изображения, фигури, мотиви в инициала, който е малък по размер. И „*miniatus*“ – това, което е оцветено в червено. От последната дума са развива френският термин „*миниатюра*“, означаващ всичко, което е малко

ЗАБВЪ

България в културното многообразие на Европа
Шеста национална научна конференция с международно участие
София, 1 ноември 2008 г.

по размер, вкл. и книга [1, с. 6]. Миниатюрните издания са съществували още в античността – много столетия, преди да бъде изобретено книгопечатането. Това са глинени плочки с размер 30x40 мм с текст, начертан преди 4 хил. г., миниатюрните папирни и пергаментни свитъци. Или първото датирано миниатюрно издание от 770 г. – книжен свитък, широк 57 мм, изписан с китайски йероглифи по заповед на японската императрица, за разпространение на будизма. За подобни книги се споменава в трудовете на римски учени и писатели. Естествоизпитателят и политик Плиний Стари (около 24–79 г.) на страниците на енциклопедичната „Естествена история в 37 книги“ преразказва думите на прославения оратор, писател и консул Цицерон (106–43 г. пр. н. е.) за микроскопичното изписване на „Илиада“ на Омир. Знаменитата епична поема е била възпроизведена с много дребен почерк на толкова малък и тънък свитък пергамент, който е можел да се побере в орехова черупка. Това е изглеждало невероятно, защото „Илиада“ съдържа 15 686 стихотворни реда.

Френският епископ Гюз в началото на XVIII в. решава да провери верността на това твърдение. Опитът се провежда в двореца на крал Людовик XIV. От едната страна на много тънък лист пергамент с размери 21x27 см искусен писар успял да събере 7812 реда. Ако той бе изписал и обратната страна, текстът на „Илиада“ щеше да се побере изцяло на този лист и можеше да се постави в орехова черупка [2, с. 17].

През Средновековието са създадени много ръкописни миниатюрни книги и още тогава е определено тяхното социално предназначение – от една страна, съкратени варианти на литургични книги, а от друга – календари, галантни стихове, епиграми, които могат да се носят навсякъде и особено при пътуване и пътешествия.

Изкуството на миниатюрната калиграфия и микрография продължава да се развива и след изобретението на Гутенберг. Миниатюрните книги са образци на висока книжна култура и полиграфическо изкуство. Многобройни са примерите, когато специално за тях се създават нови шрифтове – напр. „диамант“, „италик“, „антиква“, нови образци на художествено оформление, подвързване, нови материали за корици и обложки. Започват да се печатат не само молитвеници и библии, но и речници, поетич-

ни сборници, алманаси, някои от които са подвързвани със скъпи кожи, украсени със злато, перли, сребро, слонова кост. От средата на XIX век печатането на миниатюрни книги се развива ускорено и така – до наши дни.

Ние можем да се гордеем с нашия български принос в това изкуство. През 30-те години на XX век известният български книгоиздател Тодор Чилев, за когото софиянци казвали, че която книга я няма в неговата книжарница (ул. „Дондуков“ № 20-22), нигде я няма, отпечатва само за шест години 19 миниатюрни и малкоформатни издания – 12 народни, 5 авторски приказки и два каталога за продукцията на издателството. В тази област се прославя и Артин Гидиков, който на състезание по микрография заема първо място. От едната страна на пощенска картичка той написва текст от 36 хил. знака. А пълния текст на „Хамлет“ на Уилям Шекспир калиграфът събира на три пощенски картички [3].

Терминът „миниатюрни издания“ е утвърден в нашата издателска и литературна дейност. В английската и немската литература често се среща и терминът „микроскопични издания“ или латинизираното „микробиблон“. Битуват и емоционално украсени форми – „книги колибри“, „книги джуджета“, „книги лилипути“.

За основен критерий при определяне на миниатюрните издания се приема размерът на страницата на конкретното книжно тяло след тристранното обрязване. Но и до днес няма единно мнение за пределния размер. Във времето в различните страни има известни и съществени различия: до 120x85 мм при издания до средата на XIX век, при по-късни издания – до 100x100 мм и дори до 54x34,5 мм. Например в Русия стандартът е 100x100 мм, в Германия и Унгария – 75x75 мм. У нас е прието размерът на обрязаното книжно тяло да не превишава 70x70 мм [4, с. 284], за малкоформатните – 100x100 мм, за изданията джобен формат – 125 мм височина [4, с. 183, 273].

Въпросът за определяне на стандарта на миниатюрния книжен блок е все още дискуссионен. Но тук бихме искали да цитираме и становището на видния съветски библиотековед О. С. Чубарян, любител и познавач на миниатюрните книги: „Терминът миниатюрни издания трябва да се разбира в широк смисъл, да не се ограничава в твърди формални рамки, а тенденцията към миниатюризация да се смята за важна и целесъобразна“

[2, с. 6]. Но безспорно е, че миниатюрната книга не е просто умален вариант на голямата книга, а самостоятелно оригинално произведение на полиграфическото изкуство.

Миниатюрните книги обикновено се издават по повод на годишнини, юбилеи, актуални обществени събития, празници. При тяхното оформление голямо значение има съчетаването на текст, шрифт, хартия, илюстрации, цветове, корица, което ги превръща в полиграфически шедьовър. Доскоро миниатюрните книги се смятаха за „каприз“ в света на печатането, за обект на колекционерите. Но те доказват своето право за съществуване и ползване и от обикновения читател, защото са изключително удобни при представяне на поезия, приказки, пътеводители, справочници, речници.

Колекцията от миниатюрни и малкоформатни издания в Централната библиотека към настоящия момент наброява над 350 заглавия български и чуждестранни книги. До 2003 г. не съществуваше ясна концепция за тяхното обособяване в самостоятелна сбирка и представяне пред публичната аудитория. Едва през последните години се постави началото на целенасочено издирване на тези уникални издания и извличането им от общия фонд на книгите. Но при подбора ние разширяваме подхода относно размера на книгата и поставяме границата на 125 мм височина на обрязаното книжно тяло за издания, отпечатани до средата на XX в., когато са били в сила различни стандарти за миниатюрните и малкоформатните книги. Като се има предвид, че все още сме в началото на нашето изследване, смятаме, че броят на включените миниатюрни книги постъпателно ще нараства.

Тематиката на колекцията от български миниатюрни и малкоформатни книги е разнообразна и включва художествена, историческа, обществено-политическа, религиозна литература, речници, биографии.

Книги с художествена тематика

Особено място заемат изданията на художествената литература. Българската класика е представена от добре известни и любими автори. Фототипното издание на „Песни и стихотворения от Ботьова и Стамболова, Букурещ, 1875“ е с размери 105x75 мм, с мека кафява корица с вплетени орнаменти. Незабравима-

та „Епопея на забравените“ на Иван Вазов (100x100 мм) е отпечатана през 1967 г. и съдържа 12 стихотворения. Подвързана е в твърда черна корица със златисти орнаменти, на която в рамка са изписани авторът и заглавието. Заглавната страница е оформена по същия начин, но с червени орнаменти. Всяко отделно стихотворение започва също с червен орнамент.

През 1968 г. Академичното издателство „Проф. Марин Дринов“ публикува стихотворението „Вяра“ на Никола Вапцаров (80x55 мм) с твърда синя корица с образа на поета. В книгата на 29 езика е представена една от най-оптимистичните и хуманни негови творби – стихотворението „Вяра“. През 1984 г. излиза второ издание с превод на стихотворението на 35 езика. Книгата е в същия размер, но със светлокафява корица, със стилизирана фигура в златисто. На титулната страница е поместен портрет на Вапцаров, нарисуван от художника Стоян Сотиров.

По случай 150-ата годишнина от рождението на Васил Левски излиза миниатюрното издание „Васил Левски“ (София, 1987), 65x50 мм. В него, освен на български език, и на пет чужди езика – руски, английски, френски, немски, испански, се представят мисли на Левски за неговите идеали и революционна дейност. Книгата е изключително стилна – корицата е в зелен цвят като цвета на знамето на Априлското въстание, на нея е изобразено лъвче, а долу – подписът на Дякона.

През 1978 г. в Пловдив се отпечатва фототипното издание на „Старо-планинче. Календар за 1856 високосна година, която има 366 дни с прибавление правила за холера. Нарядил Х. Г. Данов в Белградската книгопечатница“; размер 125x95 мм. Изданието е в кожен футляр, на който от едната страна е поместен портретът на Хр. Г. Данов, а от другата – оригиналното заглавие, поставено в рамка с растителни мотиви.

Една необичайна книга е „Красиви сте, о, хора от Болгар“ (105x75 мм) с автор Жнеполен, псевдоним на Никола Муховски, издадена през 1996 г. от Съюза на независимите български писатели. Авторът по своеобразен начин борави с вероятното и мнимото – тръгва от малкото съхранени истински прабългарски думи и разкрива не само богатите възможности на българския език, но и убедително защитава кирилometодиевисткото начало за безсмъртието на думите.

Две издания на Библиотека „Детска радост“ – „Български народни приказки“ (София, 1959) и техният превод на руски език – „Болгарские народные сказки“ (1961) с размери 105x75 мм, органично се присъединяват към художествената литература в Централната библиотека. В две светлокафяви картонени кутии с красиво изрисувани растителни орнаменти са подредени по 10 приказки с цветни илюстрирани корици и текст, също придружен с чудесни илюстрации на героите – хора и животни.

Издания с историческа тематика

Българските книги с историческа тематика са свързани с националноосвободителното движение. През 1987 г. е публикувано юбилейно фототипно издание, посветено на 150-ата годишнина от рождението на Васил Левски – „Апостолите на свободата в Елена“ с автор Сава Кършовски. Книгата е издадена през 1902 г. Фототипното издание (110x75 мм) е в резедав цвят, на заглавната страница в орнаментирана рамка са изписани заглавието и други данни; съдържа две книжни тела – оригинала с портрет на Левски и текст с предговор, осъвременяване на автописа и бележки от ст.н.с. Милен Куманов. Представя се посещението на Васил Левски и Ангел Кънчев в град Елена на 9 юни 1871 г. за среща с еленските младежи, за да повдигне духа им, да разпали патриотичното им чувство и да се учреди местен революционен комитет.

Притежаваме още две интересни книги. „Из миналото на град Елена. Кн. I-X“ с автор Панайот Савов Кършовски, публикувана през 1928-1932 г. (110x75 мм). В текст и снимки са представени градът, училищното дело, културният живот, възрожденци, революционни дейци, часовниковата кула, улици, Капиновският манастир, Плачковският манастир, Васил Левски, Ангел Кънчев, Стефан Караджа, Захари Стоянов, Стефан Стамболов, Иларион Макариополски. П. С. Кършовски е редактор и на книгата „Из миналото. Документи по политическото ни Възраждане. Кн. I-II, 1927-1929“. Двете книги имат еднакви размери – 110x75 мм, но Кн. I е с мека сива корица, а Кн. II – с мека червена корица, на която заглавието и другите данни са изписани в рамка с черни букви. Съдържа текстове на документи, писма, позиви на Българската добродетелна дружина в Букурещ, на Българската ле-

гия в Белград, дневника на четата на Панайот Хитов и нейния закон, животоописание на Панайот Хитов, Стефан Караджа, Хаджи Димитър и т.н.

Биографични издания

Биографичните издания са посветени на видни личности на Българското възраждане. През 1932 г. е издадена книгата на П. С. Кършовски „Архимандрит Галактион Хилендарец“ (110x75 мм) с мека червена корица, а в черна строга рамка са изписани авторът, заглавието и други данни. В долния край на корицата е изобразено цвете – разцъфнало лале. Авторът я определя като биографичен очерк за архимандрит Галактион. В книгата са изброени всички важни от обществена гледна точка исторически събития, които имат тясна връзка с живота и дейността му за национално пробуждане, за политическо и духовно възраждане, за освобождение от двойното робство, за подвига на българските родолюбци и революционери. Книгата съдържа 137 портрети: на архимандрит Галактион и негови съмишленици – Иларион Драгостинов, Иларион Макариополски, Отец Матей Преображенски, Васил Левски, Стефан Стамболов, капитан Георги Мамарчев, Петко Каравелов, Стоян Заимов и др., а също и снимки на град Елена, църквата, старото училище, паметника на загиналите, печат на четата на Панайот Хитов.

Книгата на Нора Бонева „Христо Ботев“, издадена през 1982 г. (94x73 мм) е с предговор за поета от Цвета Унджиева, с многобройни текстове за Христо Ботев от Г. Смилев, Д. Фингов, В. Лучков, К. Тулешков; снимки на неговата майка Иванка Ботева; заглавни страници на книгите, съставени или преведени от даскал Ботьо Петков; на български възрожденски вестници; къщата музей в Калофер, членовете на Гюргевския революционен комитет, четниците; паметниците на Хр. Ботев в Козлодуй и Враца, Околчица, Милин камък; лобното място на Хр. Ботев; неговият часовник и т.н.

Религиозната тематика е представена чрез книгата на издателство „Бяло братство“ от 2005 г. „Правила на ученика в окултната школа на учителя Беинса Дуно“ (110x70 мм). Изданието е с твърда бяла корица, в долния край на която е изобразен печатът на Бялото братство – символът на вечния живот, вярата и

надеждата: кръг с котва в средата, вписана в равноностранен триъгълник, с извиващо се около нея въже; под триъгълника е изобразено петолиние с нотите „до“, „ми“, „сол“. Околовръст има надпис „Общество Бяло братство“ и „България“. Надписите и печатът са с позлатени букви и знаци.

През 70-те години на XX век се наблюдава нарастване на публикуването и тиражирането на миниатюрни и малкоформатни издания в областта на общественно-политическата литература. Много ясно се осъзнава, че тези книги имат известна функционална насоченост, тъй като могат да се носят и използват навсякъде. В този тематичен раздел в Централната библиотека са представени произведения на основоположниците на марксизма-ленинизма, на лидери на международното работническо и комунистическо движение, биографии на политически дейци, материали от партийни форуми, устави, програми.

През 1981 г. – по случай 1300-та годишнина от създаването на българската държава, 125-ата годишнина от рождението на Димитър Благоев и 90-ата годишнина от учредителния Бузлуджански конгрес излиза богато илюстрираната книга, която съчетава снимков и документален материал – „*Димитър Благоев – Дядо. 1856-1924*“ (90x70 мм), тъмночервена корица със златист надпис. Съдържа факсимилета на книги, вестници, списания; речи, снимки на Д. Благоев и неговото семейство, съратници, неговия кабинет, поклонението и погребението му. И още едно издание от 1982 г., свързано с името на Д. Благоев – „*Що е социализъм и има ли той почва у нас?*“ (84x60 мм). Книгата е с тъмночервена твърда подвързия; с факсимиле на заглавната страница на оригиналното заглавие, публикувано през 1891 г. във Велико Търново; факсимилета на заглавни страници на негови произведения. Съдържа текст и снимков материал на Д. Благоев, негови съратници, на участниците на Бузлуджанския конгрес.

Най-значителен е броят на миниатюрните издания, свързани с името на Георги Димитров. Многократно се публикува неговата реч пред Лайпцигския съд, произнесена на 16 декември 1933 г. През 1967 г. тя се отпечатва на три езика – български, руски и немски – „И все пак тя се върти. Заключениена реч пред Лайпцигския процес, 16 декември 1933“ (72x54 мм), яркочервена пурпурна корица с подписа на Г. Димитров. През 1972 г. по слу-

чай 90-ата годишнина от рождението на Г. Димитров излиза тритомно издание: „Т. 1. И все пак тя се върти. Заключениена реч пред Лайпцигския процес, 16 декември 1933“, текстът е на български и на немски език; Т. 2. Доклад пред VII световен конгрес на Комунистическия интернационал, 2 август 1935 г.; Т. 3. „Политически отчет на ЦК на БРП (к) пред Петия конгрес на партията, 19 декември 1948 г.“ Трите тома са с еднакъв размер – 45x55 мм, еднакво оформени – твърди тъмночервени корици, на които са изписани в златистожълто годините: 1933, 1935, 1948. Следват нови издания: през 1979 г. – двутомно издание на английски и френски език (65x45 мм), с яркочервени корици, поставени в златист футляр с портрет на Г. Димитров, и двутомно издание на български и английски език със същите характеристики. През 1982 г. отново се издава речта, но вече с друг размер на книжното тяло – 85x65 мм, с тъмночервена релефна подвързия, снимки и портрет на Г. Димитров. В навечерието на 1300-та годишнина от създаването на българската държава, 100-годишнината от рождението на Г. Димитров и 90-годишнината от основаването на БКП сътрудниците на Националния музей „Георги Димитров“ публикуват издание за „ценители на книга с оригинални решения“ – „Червендинева, М., Янкова, М., Боев, Й. Георги Димитров. Велик патриот и интернационалист“ (София, 1980), размер 100x85 мм, твърда жълта корица с надпис „Посвещава се на 100-годишнината от рождението на Георги Димитров 1882–1982“. Текстът е разпределен в девет части, изтъкващи различни страни от неговия жизнен и общественно-политически път, придружени с богат снимков материал.

Личността на друг изтъкнат политически деятел е представена в изданието: „*Васил Коларов*“ (София, 1981), 90x75 мм, чийто съставител е Нанка Кюркчиева. В предговора тя го нарича сувенирно албумно издание, което излиза в навечерието на 1300-та годишнина от основаването на българската държава и 90-ата годишнина на Българската комунистическа партия и разкрива част от фондовете на къща музей „Васил Коларов“ и къща музей „Георги Димитров“. Чрез текстове и снимки в нея се представя далновидният политик и човекът Васил Коларов, притежаващ голям ум и завидна ерудиция. Снимковият материал включва семейни снимки, снимки на В. Коларов с политически лидери, лични негови вещи и т.н.

Във връзка с провеждането през 1972 г. на Международната година на книгата в България се публикува изданието: „Тодор Живков. Книгата – в служба на прогреса – достойние на всички“ (София, 1972), с размер 75x55 мм; на корицата е изобразена разтворена книга. Съдържа писмо до Националния комитет за организацията за провеждане на това честване на няколко езика – български, руски, английски, френски, немски, испански. Изданието „[Двадесет и пет] 25 априлски пролети“ (София, 1981), размер 85x80 мм, е луксозно, красиво, многоцветно. То включва освен откъси от речи и произведения на Т. Живков, стихове на Георги Джагаров, Дамян Дамянов, Димитър Методиев, Любомир Левчев, Владимир Башев, Андрей Германов и 140 цветни снимки на партийни и държавни дейци, исторически и архитектурни паметници, природни забележителности, сгради, занаяти, фолклорни фестивали, промишлени обекти и т.н.

Значителен е броят на миниатюрните и малкоформатните издания, свързани тематично с политически форуми и устава на съюзи, сред които: „За Комсомола и младежта. Тезиси“ (София, 1968), 75x60 мм; „Устав на Съюза на българските журналисти“ (София, 1981), 100x70 мм; „Устав на Димитровския комунистически младежки съюз“ (София, 1982), 100x70 мм; „Устав на Българския ловно-рибарски съюз“ (София, 1982), 100x70 мм и др. под. С много добро оформление изпъква изданието „Харта на българските учители“ (София, 1981), с размер 80x60 мм; яркочервена твърда корица с релефен надпис: „Да бъдеш учител на младото поколение – това не е обикновена професия, а призвание, смисъл на живота, съдба“. Включва доклад пред Първия конгрес на народната просвета, изнесен от Людмила Живкова на 12 и 13 май 1980 г., и Харта на българския учител, която всъщност е етичен кодекс на учителя и има съдържателни текстове, съхранили и до днес своя смисъл и звучене.

Миниатюрното издание с най-малки размери – 31x26 мм носи заглавието „Моите основни права в Европейския съюз“ (София, 2007). Оформено е много стилно: бяла корица със заглавие на тъмен фон на карта на европейските страни – членове на Европейския съюз. В долния край на предната и задната корица в зелена рамка е поместено знамето на Европейския съюз и фигури на хора, които си подават ръце, а в средата на задната корица

е изписано съкращението „BG“. Текстът е с много ситен шрифт, но изключително ясен и четлив.

Едни от най-често издаваните миниатюрни и малкоформатни книги са речниците. Съхраняваме само две български издания: от „I. Herlakova et E. Stankova. „English-Bulgarian Dictionary“ (София, 1967) с размер 100x75 мм. Включва 10 000 най-употребявани думи в разговорния език и таблици за транслитерация. И новото издание от 1995 г. – „Българо-немски речник“, 100x75 мм, наречено *универсално помагало за учащи се, пътуващи и бизнесмени*. Съдържа 30 000 думи, изрази, названия на предястия, супи, зеленчуци, ястия, птици, салати, сирена, десерти, плодове.

През последните десетилетия миниатюрните и малкоформатните издания се превръщат във функционална и удобна книга. Прогнозира се, че в бъдеще относителният им дял в издателската продукция и тяхната обществена роля ще нарастват. Тази прогноза се основава не само на повишаващите се културни изисквания, но и на концепцията за глобалната миниатюризация, която се диктува от редица причини и преди всичко от екологията и икономиката. В бъдеще книгата ще става все по-малка и все по-лека, изящна и привлекателна. Но днес миниатюрната книга е все още сувенир, екзотика, която доставя естетическа наслада. Нейната ценност е и в това, че в своя малък размер запазва всички качества на Книгата с голяма буква – съкровище на човешката мъдрост и човешкия гений. За първи път през настоящата година на празника, посветен на 139-ата годишнина на Българската академия на науките, част от миниатюрните издания от колекцията на Централната библиотека бяха представени на изложба и предизвикаха голям интерес сред читатели и гости. Това признание оправдава всички трудности и усилия за издирване и опазване на миниатюрните книги. То ни мотивира в нашата бъдеща дейност за обогатяване на колекцията и за представяне в публичното пространство на тези уникални издания.

ЛИТЕРАТУРА

1. Экслибрис СССР / Состав. Е. Н. Минаев. – Москва, 1975. – 194 с.
2. Немировский, Е. Л., Виноградова, О. М. Миниатюрные книги : Вчера, сегодня, завтра. – Москва, 1977. – 256 с.
3. Бочаров, Д. Непревзойденный микрограф. // *Кн. обозрение*, 3 авг. 1968.
4. Българска книга : Енцикл. / Съст. А. Гергова и др. – С., 2004. – 506 с.